

WACŁAW IDZIAK

*Emerytowany pracownik Politechniki Koszalińskiej
i Uniwersytetu Szczecińskiego*

DZIEDZICTWO KULTUROWE W TURYSTYCE WIEJSKIEJ Z PERSPEKTYWY NOWEGO MUZEALNICTWA

Nadesłany: 05.11.2019 Zaakceptowany do druku: 23.11.2019

1. Wstęp

Według definicji zawartej w „Konwencji o Ochronie Światowego Dziedzictwa Kulturowego” przyjętej w 1972 roku przez UNESCO, dziedzictwo kulturowe stanowią zabytki, zespoły budowli, miejsca zabytkowe. W definicji tej do dziedzictwa kulturowego zaliczono tylko jego materialne przejawy [Konwencja 1972]. Dopiero w Konwencji z 2003 roku uwzględniono znaczenie dziedzictwa niematerialnego oznaczającego „praktyki, wyobrażenia, przekazy, wiedzę i umiejętności – jak również związane z nimi instrumenty, przedmioty, artefakty i przestrzeń kulturową – które wspólnoty, grupy i, w niektórych przypadkach, jednostki uznają za część własnego dziedzictwa kulturowego” [Konwencja 2003].

W pierwszej definicji ocena wartości dziedzictwa dokonana była „z punktu widzenia historii, sztuki lub nauki”. Druga definicja uznanie tego, co należy do dziedzictwa pozostawia w gestii wspólnot, grup, a nawet jednostek. Zauważyć tu można tendencję do odchodzenia, w definiowaniu dziedzictwa kulturowego, od materialności artefaktów dziedzictwa do podkreślania znaczenia dziedzictwa niematerialnego oraz od arbitralności ocen fachowców ku subiektywnym ocenom grup i jednostek.

We współczesnym pojmowaniu dziedzictwa kulturowego, obok podkreślania jego wartości historycznej, artystycznej, estetycznej i duchowej, zaczyna się zwracać uwagę na aspekt użytkowy dziedzictwa, na to w jakim stopniu może ono służyć potrzebom „wspólnot, grup i jednostek”. Dziedzictwo to nie tylko wartości, które powinny podlegać ochronie, ważne jest także to, jakie korzyści dodatkowe można z faktu jego istnienia osiągnąć. Zaczęto dostrzegać znaczenie dziedzictwa

w edukacji, we wzmacnianiu tożsamości grup i jednostek oraz w ekonomii [Piotrowski, Idziak 2001, Kobyliński 2011, Komarac 2014, Murzyn-Kupisz 2012, Nowacki 2012].

Jednocześnie zauważa się, że dziedzictwo kulturowe nie ma charakteru neutralnego, zależne jest od kontekstu społeczno-politycznego, od aktualnej oceny, podlega ciągłym interpretacjom i reinterpretacjom. Obok dziedzictwa przyjmowanego i akceptowanego mamy do czynienia z dziedzictwem trudnym: niechcianym, obcym, kontrowersyjnym, niewygodnym, nieuświadomianym [Owsianowska, Banaszekiewicz, 2015].

Wielowymiarowość dziedzictwa kulturowego i różnorodność jego definicji przekłada się na funkcjonowanie muzeów, do których misji należy ochronianie dziedzictwa dla współczesnych i przyszłych pokoleń. Równoległe do dyskusji dotyczących natury dziedzictwa kulturowego trwa polemika co do natury i funkcji muzeów. W ogniu tej polemiki narodził się ruch nazywany nowym muzealnictwem lub nową muzeologią. Początki tego ruchu datują się na lata siedemdziesiąte dwudziestego wieku. Rozwijał się on równoległe w Europie, głównie we Francji, Niemczech Zachodnich i Wielkiej Brytanii oraz w Ameryce Łacińskiej.

Dla początków nowego muzealnictwa ważne były praktyczne doświadczenia związane z kreowaniem eko-muzeów, jako muzeów tworzonych i zarządzanych przez społeczności lokalne, często w formie rozproszonej, bez specjalnych „muzealnych” budynków, oferujących możliwość dotykania eksponatów i aktywne formy zajęć [Mensch 1992].

Dla powstawania i rozwoju nowego muzealnictwa istotne znaczenie mają dokumenty (deklaracje) wypracowane podczas spotkań organizowanych pod egidą Międzynarodowej Rady Muzeów ICOM. Pierwszym z serii tych spotkań był Okrągły Stół w Santiago de Chile, pod hasłem „Rola muzeów we współczesnej Ameryce Łacińskiej”. Podczas tego spotkania zainicjowano nowe spojrzenie na muzeum, jego misję i funkcje. Muzeum powinno być instytucją służącą społeczeństwu i przyczyniać się do angażowania obywateli w działanie, uświadamiając im historyczne ramy egzystencji i pokazując, co może być źródłem obecnych problemów. Jeżeli obiekt muzealny ma być „kręgosłupem” muzeum, jego uzasadnieniem i punktem wyjścia, to powinien on być interpretowany na wiele sposobów i wpisywany w panoramę rozwoju społecznego, gospodarczego i kulturowego. Chociaż muzeum może też istnieć bez namacalnych obiektów, koncentrując się na wartościach niematerialnych [Teruggi 1973].

W rozumieniu nowej muzeologii muzea powinny uczestniczyć we wzmacnianiu tożsamości indywidualnych i zbiorowych, w tworzeniu więzi społecznych, w edukacji dla przyszłości, we wzmacnianiu kapitału kulturowego i wreszcie we wspieraniu lokalnej gospodarki. Wynika to w dużej mierze z postulatów nowego

muzealnictwa. Zakłada się w nich spełnianie przez muzea następujących potrzeb [Declaration 2010, Idziak, 2003]:

- Przechodzenia od orientacji na obiekty muzealne do orientacji na społeczeństwo;
- Udziału społeczności lokalnych w tworzeniu muzeów i w zarządzaniu nimi;
- Poszerzenia pojęcia obiektów muzealnych i wychodzenia poza wymagania ich namacalności, ruchomości oraz autentyczności;
- Zmiany sposobów prezentacji obiektów muzealnych;
- Dążenia do ochrania i prezentowania zabytków in situ;
- Decentralizacji pojęcia muzeum – zamiast jednego budynku, czy kompleksu muzealnego tworzone są układy sieciowe: muzeum, jako organizacja łącząca różnego typu zbiory i kolekcje rozproszone w terenie, muzeum bez murów;
- Racjonalizacji finansowania muzeów i zarządzania nimi, w kierunku instytucji o charakterze quasi rynkowym.

Doceniając zasadność tych postulatów można jednak spytać, czy tworzone według nich przedsięwzięcia są w dalszym ciągu muzeami. Gdyby odwołać się do tekstu ustawy o muzeach [Ustawa 2019], to raczej nie. Stąd posługiwanie się słowem „muzeum” w odniesieniu do opisywanych tu konceptów należy traktować umownie i godzić się na jego używanie ze względu na brak bardziej trafnych określeń.

W niniejszym opracowaniu opisano przykłady społecznego i gospodarczego wykorzystania zasad nowego muzealnictwa do tworzenia produktów turystyki kulturowej we wsiach charakteryzujących się trudnym dziedzictwem kulturowym i jednocześnie niedostatkiem innych czynników rozwojowych.

2. Metodyka i organizacja badań

W badaniach, które są podstawą niniejszego opracowania wykorzystano metodologię antropologii stosowanej, zakładającą zorientowanie badań na cele społecznie użyteczne. Proces badawczy jest zdefiniowany w tym przypadku nie jako dyscyplina, ale jako problem, który należy rozwiązać [Willigen 1993]. Wyniki takich badań można wykorzystać w zmianach społecznych i kulturowych, którym podlega dana społeczność [Stringer 1996].

Przyjęcie perspektywy antropologicznej przy badaniach prowadzonych we wsiach uzasadnia fakt, że społeczności, które je tworzą, przypominają w pewnym sensie grupy terytorialne badane w antropologii. Są to małe, terytorialne populacje z silnymi pośrednimi więzami społecznymi, nieco odizolowane od innych miejscowości i nawet częściowo samowystarczalne. W stosunku do takich grup

stosuje się w antropologii koncepcję „samodeterminującej się społeczności” [Olszewska – Dyoniziak 2000], zgodnie z którą społeczność jest traktowana jako świadomy podmiot działań i może współdziałać w badaniach. Aby to osiągnąć, przyjęto podejście zwane współuczestniczącym badaniem w działaniu (Participatory Action Research) [Stringer 1996]. Podstawą badań były następujące podstawowe założenia [Cole 2005, Stringer 1996]: pragmatyczne podejście do badań, aktywny udział społeczności w badaniach, wyniki badań, które mają praktyczne zastosowanie w życiu ich uczestników.

W niniejszym artykule przedstawiono przykłady wykorzystania zasad nowego muzealnictwa do tworzenia produktów turystyki wiejskiej. Przykłady te wybrane zostały z wielu produktów, które powstały w trakcie tworzenia wiosek tematycznych w Polsce i krajach sąsiednich¹. Przykład wioski hobbitów (Sierakowo Sławieńskie) wybrano ze względu na jego kontrowersyjność i występowanie w specyficznym kontekście wielorakiego wydziedziczenia kulturowego. Przykład wioski końca świata (Iwięcino) wybrano ze względu na odwoływanie się zarówno do lokalnych jak i globalnych zasobów dziedzictwa kultury, które mają związek z tematem specjalizacji wsi „koniec świata”.

Z projektów realizowanych w Ukrainie wybrano „Krainę mamutów” (wieś Meżyrzycz) oraz „Krainę ziarna” (wieś Iwkiwce). „Krainę mamutów” wybrano ze względu na wykorzystanie dla dobra mieszkańców wsi dziedzictwa o znaczeniu światowym, które przez wiele lat było poza ich zasięgiem. „Krainę ziarna” wybrano jako przykład utworzenia siłami społecznymi muzeum i powiązanych z nim produktów turystycznych.

Wymienione tu przykłady są egzemplifikacją tworzenia niskonakładowych produktów turystycznych metodami partycypacyjnymi, przy zastosowaniu podejścia neo-endogennego. Koncepcja rozwoju neo-endogennego zakłada taki rodzaj rozwoju lokalnego, w którym wykorzystuje się siły i zasoby lokalne w połączeniu ze wsparciem zewnętrznym i z działaniami ukierunkowanymi zarówno na środowisko lokalne, jak i na otoczenie zewnętrzne, nawet z uwzględnieniem skali globalnej. Przedsięwzięcia gospodarcze realizowane wedle tego podejścia nakierowane są na maksymalizację korzyści społeczności wiejskich [Ray 2001]. Często też przedsięwzięcia te dotyczą sfery kultury. Przebudowa obszarów wiejskich następuje w tym przypadku dzięki waloryzacji, utowarowieniu i sprzedaży lokalnych zasobów kultury, które mogą być fizyczne, symboliczne i ludzkie [Ray 2001, Kneafsey 2001].

¹ Wieś tematyczna to wieś, której rozwój podporządkowany jest wiodącej idei, tematowi, por. [Idziak 2008].

3. Wyniki badań

Badania w działaniu, których częściowe wyniki są tu prezentowane, prowadzone były z różnym natężeniem w latach 2000 – 2016. Badania w Sierakowie Sł. obejmują czas pomiędzy latami 2000 i 2016. Badania w Iwięcinie miały miejsce w latach 2005 – 2012. Badania prowadzone w ukraińskich wsiach Meżyrycz i Iwkiwce realizowane były w latach 2014 – 2016 w ramach trzech projektów realizowanych przez Fundację Rozwoju Demokracji Lokalnej oddział w Szczecinie. Wspólną cechą tych wsi jest to, że dotknięte one zostały zakłóceniem, lub wręcz przerwaniem transmisji kulturowej na skutek przemian polityczno – gospodarczych. Polskie wsie Sierakowo Sł. i Iwęcino są przykładami wsi na północy i zachodzie Polski, które zostały zasiedlone po II wojnie Światowej przez ludność przybyłą z innych regionów Polski. W przypadku Sierakowa Sł. połowa mieszkańców tej wsi trafiła do niej na skutek przymusowych przesiedleń w ramach akcji „Wisła”. Ukraińskie wsie Iwkiwce i Meżyrycz są peryferyjnymi wsiami obwodu czerkaskiego, dotkniętymi wcześniej przymusową kolektywizacją i tragedią Wielkiego Głodu², a obecnie skutkami likwidacji kołchozów i sowchozów.

SIERAKOWO SŁAWIEŃSKIE

Sierakowo Sł. jest małą wsią w gminie Sianów, liczącą około 200 mieszkańców. W 2000 roku podczas prac nad tworzeniem strategii rozwoju gminy Sianów powstał pomysł utworzenia w Sierakowie Sł. wioski hobbitów. Inspiracją dla niego był krajobraz wsi położonej w dolinie otoczonej lasami. Przypominał on krainę Shire z powieści J.R.R. Tolkiena, których bohaterami byli także hobbici.

Po pięciu latach tworzenia wioska hobbitów stała się modelem dla innych miejscowości wchodzących na ścieżkę specjalizacji tematycznej i przyczynkiem do utworzenia kolejnych czterech wiosek tematycznych w powiatach koszańskim i sławieńskim i razem z nimi przykładem do tworzenia innych wiosek tematycznych w Polsce oraz Litwie, Łotwie i Ukrainie. Nowe muzealnictwo zaistniało w Sierakowie Sł. na kilka sposobów, jako:

- Swoiste imaginarium świata prozy Tolkiena w postaci tras trzech gier terenowych (dziennej, rowerowej i nocnej). Trasy wyposażone są w elementy inscenizacji. Postacie z gier występują w strojach charakterystycznych dla świata tolkienowskiego;
- Zabudowa Hobbitonu (wioski hobbitów) wykonana przez mieszkańców Sierakowa Sł., wzorowana na architekturze drewnianej Podkarpacia, regionu pochodzenia połowy mieszkańców wsi, utworzona wg koncepcji profesora architektury Radosława Barka, konsultowanej z mieszkańcami wsi;

² Wywołana sztucznie przez władze ZSRR klęska głodu w latach 1932–1933, ze szczególnym nasileniem na terytorium dzisiejszej Ukrainy wschodniej i centralnej.

- Palantir, czyli wystawa miniatur krajobrazów opisywanych w twórczości Tolkiena. Powstała ona w dawnej obórcie przyszkolnej, której groziła rozbiórka ze względu na stan techniczny. Palantir był pracą dyplomową grupy studentów wzornictwa Politechniki Koszalińskiej;
- Wystawa „Kuźnia dziadka Filowiata” utworzona w XIX wiecznej kuźni, w której po 1945 roku pracował dziadek Filowiat z rodziny łemkowskiej osiedlonej w Sierakowie. Na wystawie pokazano historię kuźni i rodzin przybyłych do Sierakowa;
- „Księga wsi” - zbiór wywiadów z najstarszymi mieszkańcami Sierakowa ilustrowana fotografiami. Wywiady prowadzone były przez osoby ze stowarzyszenia Hobbiton działającego w tej wsi;
- „Muzeum smoków” – powstało ono, jako zabawa w tworzenie muzeum, brali w niej udział mieszkańcy Sierakowa oraz przygodni turyści;
- Ekspozytorium interaktywne „Cystersi i rzemiosło”. Wystawa umieszczona wewnątrz i na zewnątrz przerobionej na ten cel szafy. Wystawa połączona jest z grą planszową „Budujemy opactwo”.

IWIĘCINO

Iwięcino jest wsią w gminie Sianów, zamieszkałą przez około 320 osób. Sklepienie kościoła w Iwięcinie pokrywa polichromia powstała w 1620 roku. Malowidło to stało się inspiracją do wybrania tematu specjalizacji „Koniec świata”. Wioska tematyczna funkcjonowała w Iwięcinie od 2005 do 2013 roku. W tym czasie dopracowano się w niej następujących rozwiązań, które zaliczyć można do obszaru nowej muzeologii:

- Odtworzenie, na podstawie wywiadów z mieszkańcami wsi, tradycji Bożonarodzeniowych regionów, z których przybyli do Iwięcina osadnicy i przygotowanie na tej podstawie produktu turystycznego „Krucza tajemnica bombki choinkowej” realizowanego razem z Muzeum w Koszalinie. Zajęcia w ramach sprzedaży tego produktu odbywały się w kościele oraz w dostosowanych do tego celu stodole i oborze;
- Umieszczenie na domach w Iwięcinie tablic z tekstami wierszy o tematyce końca świata;
- Przygotowanie wystawy pn. „Czasowe muzeum czasu i entropii”. Wystawa przygotowana była przy czynnym udziale mieszkańców wsi, szczególnie dzieci i młodzieży, w częściowo zrujnowanej stodole o konstrukcji ryglowej. Celem wystawy było nawiązanie do postaci urodzonego w Koszalinie Rudolfa Clausiusa, twórcy drugiej zasady termodynamiki i pojęcia entropia a jednocześnie pokazanie wartości architektoniczno – historycznych budownictwa ryglowego i nowych form użyteczności stodół;

- Ekspozytorium interaktywne połączone z grą planszową „Cystersi i wiedza”;
- Tablice poświęcone historii kościoła w Iwięcinnie i zakonowi Cystersów z Bukowa Morskiego;
- Ścieżka edukacyjna „Wędrówki kamieni” poświęcona pochodzeniu kamieni, z których zbudowany został kościół w Iwięcinnie.

MEŻYRYCZ

Meżyrycz, wieś w obwodzie czerkaskim, licząca około 900 mieszkańców. We wsi tej odkryto w 1965 roku stanowisko łowców mamutów, pochodzące sprzed 15 tysięcy lat, w postaci zarysów czterech budowli wykonanych z kości mamutów. Zalicza się je do najstarszych przykładów ludzkiej architektury, które nie mają odpowiedników w innych znaleziskach archeologicznych [Самойленко, Шидловський 2016]. Budowle z Meżyrycza były prezentowane na wystawach w wielu krajach świata. Muzeum Historii Naturalnej w Nowym Jorku wykonało na podstawie tego znaleziska dioramę późno paleolitycznego siedliska. Odkrycie to nie przekładało się jednak na rozwój wsi, mimo, że podstawowa część znaleziska dalej pozostawała w Meżyryczu pod prowizoryczną osłoną, która zawaliła się w 2010 roku. Dopiero dzięki staraniom społeczników zbudowano nad tym stanowiskiem blaszany hangar. Podczas dwóch projektów, w których uczestniczyli przedstawiciele mieszkańców Meżyrycza³, zrealizowano następujące przedsięwzięcia wpisujące się w obszar nowej muzeologii:

- Produkt turystyczny „Podróż do Krainy Mamutów”, realizowany przez grupę 10 mieszkańców wsi. Zapleczem tego produktu jest punkt gastronomiczny we wsi Meżyrycz. Tutaj odbywają się zajęcia warsztatowe, stąd wyrusza wycieczka do stanowiska archeologicznego;
- Szkolenia, konferencje i warsztaty dotyczące archeologii organizowane we wsi z udziałem archeologów, w których uczestniczą mieszkańcy wsi;
- Oznakowanie ulic i domów wizerunkami mamutów;
- Uruchomienie wytwórczości pamiątek;

IWKIWCE

Iwkiwce, wieś w obwodzie czerkaskim licząca około 350 mieszkańców, położona w pobliżu miejsc ważnych dla historii Ukrainy, jednak wcześniej nie odwiedzana przez turystów ze względu na trudny dojazd, brak produktów turystycznych i infrastruktury około turystycznej. Jediną wyraźną atrakcją tej wsi był wiatrak odnowiony staraniem stowarzyszenia zajmującego się ratowaniem zabytków młynarstwa na Ukrainie. Z wiatrakiem tym łączy się pomysł na temat rozwojowy tej

³ Wspomaganie mikroprzedsiębiorczości wiejskiej na Ukrainie (2014). Mikroprzedsiębiorczość wiejska na Ukrainie. Kreowanie nowych źródeł finansowania (2015).

wsi – „Kraina ziarna”. We wsi Iwkiwce zrealizowano następujące przedsięwzięcia wpisujące się w zakres nowej muzeologii:

- Muzeum etnograficzne w odnowionym staraniem mieszkańców wsi budynku stodoły sowchozowej. Głównym realizatorem tego muzeum był Nazar Ławrinienko, historyk, kandydat nauk, urodzony we wsi Iwkiwce. Z jego zbiorów pochodziła duża część eksponatów umieszczonych w muzeum. Pozostałe eksponaty zostały zebrane we wsi i jej okolicy. Część jako darowizny mieszkańców, część jako plon poszukiwań w opuszczonych zagrodach. Sprzętów zgromadzonych w tym muzeum można dotykać. Wielu z nich używa się do zajęć⁴;
- W pomieszczeniach dobudowanych do stodoły utworzono kuźnię, garncarnię, warsztat tkacki oraz stanowiska do wyrobu motanek (laleczek z gałganek) i czerpania papieru. Kuźnia działa w ramach produktu turystycznego, ale także świadczy usługi dla mieszkańców wsi i jest, jak dawniej, miejscem ich spotkań;
- Z dochodów uzyskanych ze sprzedaży oferty „Krainy ziarna” wykupiono i zaadaptowano do celów turystycznych trzy opuszczone zagrody oraz budynki poszkolny;
- Przygotowano historyczne trasy spacerowe po wsi i jej okolicy.

4. Wnioski

Z przedstawionych tu przykładów wynika, że zasady nowego muzealnictwa sprawdzają się w odniesieniu do tworzenia produktów wiejskiej turystyki kulturowej. Są one szczególnie pomocne w warunkach wsi o skromnych lub trudnych zasobach dziedzictwa kulturowego. Mogą być z powodzeniem zastosowane przy niedoborach kapitałów rozwojowych. Udział społeczności lokalnych w tworzeniu wystaw i muzeów przyczynia się do ich trwałości i opłacalności ekonomicznej. Zarządzanie produktami wiejskiej turystyki kulturowej z poziomu wsi zwiększa samodzielność ekonomiczną i społeczną jej mieszkańców. Dzięki waloryzacji swego dziedzictwa i wykorzystaniu go do tworzenia produktów turystycznych, wieś łączy lokalność z wymiarem globalnym. Dziedzictwo, które przyczynia się do tworzenia źródeł dochodu, zyskuje na wartości i zasługuje na ochronę. Punktem wyjścia do odkrywania, odnawiania i doceniania własnego dziedzictwa oraz dziedzictwa ziemi, może być wykorzystywanie dziedzictwa zapożyczanego. Pokazuje to przykład Sierakowa Sł. Jeden z mieszkańców tej wsi powiedział kiedyś „Inni mają stroje ludowe, a my nie, bo jakie też stroje moglibyśmy mieć? A może byśmy przebrali się za hobbitów i tak chodzili w niedzielę do kościoła?”

⁴ <https://www.facebook.com/watch/?v=1542624765846589>

Realizacja przedsięwzięć w skali małej wsi napotyka na wiele problemów natury mentalnej, społecznej i ekonomicznej, z drugiej jednak strony, społeczności wiejskie zdane w wielu przypadkach na własne siły, szybciej mobilizują się do wspólnych działań, są mniej zależne od regulacji natury biurokratycznej i od finansów zewnętrznych. Wszystkie opisywane tu przedsięwzięcia powstały przy minimalnych nakładach finansowych i w stosunkowo krótkim czasie. Ważne było utworzenie przedsięwzięcia modelowego, jakim była wioska hobbitów. Kolejne wioski tematyczne i ich produkty turystyczne w oparciu o ten przykład mogły powstawać szybciej. Wydaje się, że jest to szczególnie istotne w pracy z mieszkańcami wsi, dla których namacalny przykład znaczy więcej niż tysiące słów. Decydujący wpływ na realizację projektów we wsiach ukraińskich miały wizyty studyjne ich mieszkańców w zachodniopomorskich wioskach tematycznych.

LITERATURA

1. Cole S. (2005): *Action ethnography: Using participant observation*, (w:) Ritchie B., Burns P., Palmer C. (red.) *Tourism Research Methods* (s. 63–73). Oxfordshire, UK: CABI.
2. Idziak W. (2003). Współczesne tendencje w muzealnictwie, http://muzeoblog.mik.krakow.pl/2007/11/08/nowa-rola-muzeum/w_idziak_wspolczesne_tendencje/index.html (dostęp: 3.08.2019)
3. Idziak W. (2008): *Wymyślić wieś od nowa. Wioski tematyczne*, Koszalin.
4. Kneafsey M. (2001): *Rural cultural economy: tourism and social relations*. *Annals of Tourism Research*, 28(3), s. 762-783.
5. Kobylński Z. (2011): *Czym jest, komu jest potrzebne i do kogo należy dziedzictwo kulturowe?* MAZOWSZE Studia Regionalne nr 7, s. 23.
6. Komarac T. (2014): *A New World for Museum Marketing? Facing the Old Dilemmas while Challenging New Market Opportunities*. *Tržište / Market*. 26. s. 199-214.
7. Mensch P. van (1992). *Towards a methodology of museology*. PhD thesis, University of Zagreb, s. 46.
8. Murzyn-Kupisz M. (2012), *Spojrzenie na wartości obiektów zabytkowych z perspektywy ekonomiki kultury*, w: *Wartościowanie w ochronie i konserwacji zabytków*, B. Szmygin (red.), *Polski Komitet Narodowy ICOMOS, Politechnika Lubelska, Warszawa, Lublin*, s. 137.
9. Nowacki M. (2012) *Dziedzictwo I turystyka: relacje i ewolucja koncepcji* (w:) Włodarczyk B., Krakowiak B., (red.) *Kultura i turystyka - wspólne korzenie*, Łódź, s. 45-46.
10. Olszewska-Dyoniziak B. (2000). *Zarys antropologii kulturowej*. Zielona Góra: Zachodnie Centrum Organizacji, s. 255.
11. Owsianowska S, Banaszekiewicz M. (2015): *Trudne dziedzictwo a turystyka. O dysonansie dziedzictwa kulturowego*, *Turystyka kulturowa*, s. 12.
12. Ray C. (2001): *Culture economies* (Newcastle: Centre for Rural Economy, Newcastle University, s. 8-9 <http://www.ncl.ac.uk/media/wwwnclacuk/centreforruraleconomy/files/culture-economy.pdf> (dostęp: 5.08.2019).

13. Самойленко Л., Шидловський П. (2016): Межиріцька стоянка: яке майбутнє в нашого минулого?, В І С Н И К Київського національного університету імені Тараса Шевченка. s.62-70. http://irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgi-irbis_64.exe?C21COM=2&I21DBN=UJRN&P21DBN=UJRN&IMAGE_FILE_DOWNLOAD=1&Image_file_name=PDF/VKNU_Ist_2016_4_16.pdf (dostęp 10.10.2019).
14. Piotrowski J. P., Idziak W. (2001): Kultura bogactwem turystyki wiejskiej. Fundacja Wspomagania Wsi, Warszawa, s. 22 – 53.
15. Stringer, E. (1996): Action research. A handbook for practitioners. Thousand Oakes: Sage Publications.
16. Teruggi M. E. (1973): Museums and scientific and technological development (w:) Wise C. (red.) The Role of museums in today's Latin America, *Museum* Vol XXV, n° 3.
17. Willigen J. (1993): Applied anthropology: An introduction. Westport, CT: Bergin & Garvey.
18. Declaration of Quebec – Basic Principles of a New Museology 1984 (w:) Sociomuseology IV, *Cadernos de Sociomuseologia*, Vol 38-2010.
19. Konwencja UNESCO w sprawie ochrony niematerialnego dziedzictwa kulturowego, art. 2.1, Paryż 2003. http://www.unesco.pl/fileadmin/user_upload/pdf/Konwencja_o_ochronie_dz_niemater_2003.pdf (dostęp 4.09.2019)
20. Konwencja o Ochronie Światowego Dziedzictwa Kulturowego, art. 1 i 2, Paryż 1972,
21. Ustawa o muzeach, z późniejszymi zmianami. Dz. U. z 2019 r. poz. 917, 1726.
22. <http://www.ces.uc.pt/projectos/somus/docs/Quebec%20declaration%201984.pdf> (dostęp: 3.08.2019)
23. http://cejsh.icm.edu.pl/cejsh/element/bwmeta1.element.desklight-64b949dd-bc56-4ca4-ab26-05aef7137dac/c/msr_7_kobylynski.pdf (dostęp 5.09.2019)
24. https://www.researchgate.net/publication/271829654_A_New_World_for_Museum_Marketing_Facing_the_Old_Dilemmas_while_Challenging_New_Market_Opportunities (dostęp: 10.10.2019)
25. http://www.unesco.pl/fileadmin/user_upload/pdf/Konwencja_o_ochronie_swiatowego_dziedzictwa.pdf (dostęp 4.09.2019).
26. <http://emuzeum.cz/admin/files/Peter-van-Mensch-disertace.pdf> (dostęp: 25.08.2019).
27. <http://turystykakulturowa.org/ojs/index.php/tk/article/view/662>, (dostęp 5.09.2019).

WACŁAW IDZIAK

DZIEDZICTWO KULTUROWE W TURYSTYCE WIEJSKIEJ Z PERSPEKTYWY
NOWEGO MUZEALNICTWA

Słowa kluczowe: *dziedzictwo kulturowe, nowe muzealnictwo, wioski tematyczne, antropologia stosowana*

STRESZCZENIE

Dziedzictwo kulturowe jest ważnym czynnikiem rozwoju wsi. Jego znaczenie rośnie wobec stopniowego ograniczania rolnictwa, jako podstawy gospodarki i życia społecznego wsi. Może ono być ważnym zasobem gospodarczym wobec upowszechniania się ekonomii kultury i związanej z nią turystyki kulturowej. Społeczne i gospodarcze wykorzystanie dziedzictwa kulturowego wsi napotyka jednak na liczne problemy, takie jak nierówny dostęp do zasobów kultury, różna ich jakość, kłopoty z dziedziczeniem (dziedzictwo niechciane, trudne, nieuświadomiane), niedostatek innych czynników rozwojowych: wiedzy i umiejętności, finansów, infrastruktury. Celem opracowania jest pokazanie możliwości wykorzystania dziedzictwa kulturowego do tworzenia produktów wiejskiej turystyki kulturowej w takich właśnie sytuacjach problemowych. Przyjęto tezę, że pomocne będzie tu odwołanie się do postulatów nowego muzealnictwa. Teza ta weryfikowana była w trakcie kreowania produktów turystycznych w ramach programu tworzenia wiosek tematycznych. Zastosowano przy tym metodologię współuczestniczących badań w działaniu lokującą się w szerszej perspektywie antropologii stosowanej.

WACŁAW IDZIAK

CULTURAL HERITAGE IN RURAL TOURISM FROM THE PERSPECTIVE
OF NEW MUSEUM

Keywords: *cultural heritage, new museology, theme villages, applied anthropology*

SUMMARY

Cultural heritage is an important factor in rural development. Its importance is growing due to the gradual reduction of agriculture as the basis of the economy and social life of the village. It can be an important economic resource in the face of the spread of cultural economics and related cultural tourism. The social and economic use of the cultural heritage of the village, however, faces numerous problems, such as unequal access to cultural resources, their different quality, problems with inheritance (unwanted, difficult, unconscious heritage), and a lack of other developmental factors: knowledge and skills, finances, infrastructure. The aim of the study is to show the possibilities of using cultural heritage to create rural cultural tourism products in such problem situations. The thesis was accepted that it would be helpful here to refer to the postulates of the new museology. This thesis was verified while creating tourist products as part of the thematic village creation program. The methodology of the Participatory Action Research was used, which is located in the broader perspective of applied anthropology.

e-mail: w.i.@op.pl